

Joachim Osiński*, Izabela Zawiślińska**

Organy kierownicze Folketingu i Stortingu oraz ich rola ustrojowa

The governing bodies of the Folketing and the Storting and their constutional role

STUDIA I ANALIZY

Słowa kluczowe: *Storting, prezydent parlamentu, Folketing, przewodniczący parlamentu, Lagting, Odelsting, prezydium parlamentu*

Keywords: *Storting, president of the parliament, Folketing, chairmen of the parliament, Lagting, Odelsting, Parliament's Presidium*

Abstrakt: *Celem artykułu jest analiza regulacji prawnych dotyczących organów kierowniczych parlamentów w Norwegii i Danii oraz wybranych elementów praktyki ustrojowej związanej z ich funkcjonowaniem w ostatnich kilkunastu latach. Komparatystyka wspomnianych instytucji w obu parlamentach pozwala na ustalenie elementów podobnych, jak również wskazać na istniejące różnice, szczególnie w praktyce ustrojowej. Wspólna jest m.in. aksjologia leżąca u podstaw działalności organów kierowniczych i wynikająca z niej wysoka kultura polityczna cechująca deputowanych pełniących funkcje kierownicze w Stortingu i Folketingu. Dokonywane analizy oparte są na założeniach i kategoriach metodologii neoinstytucjonalnej w politologii. Zasadnicza teza artykułu zawiera się w stwierdzeniu, że wysoka sprawność i profesjonalność obu parlamentów ustalana z pomocą obiektywnych wskaźników jest rezultatem konsensusowego i pragmatycznego nastawienia osób wybieranych na stanowiska kierownicze a proponowanych przez grupy partyjne. Sprzyja takiemu nastawieniu powszechne występowanie w obu państwach w praktyce ustrojowej parlamentaryzmu mniejszościowego.*

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5783-0334>, prof. dr hab., Akademia Mazowiecka w Płocku, Wydział Nauk Społecznych. E-mail: j.osinski@mazowiecka.edu.pl

** ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4318-7285>, prof. nadzw. dr hab., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. E-mail: izawis@sgh.waw.pl

Abstract: *The purpose of this article is to analyse the legal regulations concerning the governing bodies of the parliaments in Norway and Denmark, as well as selected elements of the system practice related to their functioning in the last several years. A comparative study of the aforementioned institutions in both parliaments makes it possible to identify similar elements, as well as to point out existing differences, especially in the system practice. One common feature is the axiology underpinning the activities of the governing bodies and the resulting high political culture characterising the deputies in charge in the Storting and the Folketing. The analyses made are based on the assumptions and categories of neo-institutional methodology in political science. The main thesis of the article is that the high efficiency and professionalism of both parliaments, as determined by objective indicators, is the result of a consensual and pragmatic attitude of those elected to leadership positions and proposed by the party groups. This attitude is fostered by the widespread occurrence of minority parliamentarism in political practice in both states.*

Wstęp

Rozwiązania prawne i praktyka ustrojowa w państwach skandynawskich dotyczące funkcjonowania tamtejszych zgromadzeń narodowych (*Storting* – Wielkie Zgromadzenie, *Folketing* – Zgromadzenie Narodowe) nazywanych potocznie parlamentami, charakteryzują się znaczną stabilnością przy zachowaniu sprawności funkcjonalnej skorelowanej z konsensusową kulturą polityczną. Nie oznacza to, że w okresie poddanym analizie w opracowaniu nie były podejmowane w Danii i Norwegii reformy mające na celu doskonalenie struktury, mechanizmów i procedur optymalizujących procesy podejmowania decyzji politycznych przez wspomniane zgromadzenia. Wręcz przeciwnie, podejmowane próby modernizacji wpisywały się zarówno w rozwój teorii ustrojowych dotyczących efektywnie i merytorycznie zasadnie podejmujących rozstrzygnięcia parlamentów (neoinstytucjonalizm), jak i nadszających za procesami rozwoju regionalnego i globalnego, stwarzając podstawy prawne dla prorozwojowych działań w dziedzinie gospodarki przez organy władzy wykonawczej. Z tych m.in. powodów rozwiązania i praktyka ustrojowa państw skandynawskich godne są propagowania i uwzględniania w przyszłych projektach modernizacyjnych w innych państwach. Należy jednak pamiętać, że warunkiem wstępnym ich ewentualnego wykorzystania jest zbliżona aksjologia polityki rozumianej zarówno jako zbiór wartości odnoszących się do sfery *politics*, jak również tych najistotniejszych dla sfery *policy making*. Bez zrealizowania tego warunku wszelkie próby mniej lub bardziej automatycznego przenoszenia tamtejszych wzorców rozwiązań i mechanizmów ustrojowych oraz procedur parlamentarnych mogą nie przynieść spodziewanych, pozytywnych rezultatów.

Organy kierownicze skandynawskich zgromadzeń narodowych mają duży wkład i znaczenie dla ich sprawności, efektywności i reprezentatywności. Sprawność wynika z wysokiej profesjonalizacji tamtejszych parlamentów¹, co pozwala na pragmatyczne i konsensusowe rozwiązywanie problemów gospodarczych, społecznych i międzynarodowych z poszanowaniem własnych interesów państwowych. Efektywność prosta najczęściej mierzona jest stosunkiem poniesionych nakładów finansowych do uzyskanych rezultatów (efektów), co w wypadku parlamentów oznacza stanowienie dobrego prawa, uchwalanie racjonalnych i zrównoważonych budżetów państwa oraz stabilne podstawy polityki monetarnej i fiskalnej, przy realnie uzasadnionych środkach finansowych przeznaczonych na funkcjonowanie parlamentu (*credo neoinstytucjonalizmu*). Dodatkowo, dla efektywności działań zgromadzeń narodowych istotna jest kontrola działalności władzy wykonawczej nie tylko na szczeblu centralnym, ale również na poziomie prowincji, szczególnie kontrola realizacji budżetu państwa. Niezwykle rzadkie są sytuacje (w ostatnich latach całkowity brak), w których Sąd Najwyższy w Norwegii lub Danii kwestionuje przepisy uchwalonych przez zgromadzenia narodowe ustaw, jako niezgodne z ustawami zasadniczymi tych państw, co wynika ze starannego przygotowania projektów przez rządy oraz pragmatycznych i merytorycznych procedur w tingach². Dużą rolę w tej kwestii odgrywają przewodniczący i ich zastępcy, najczęściej doświadczeni parlamentarzyści o wysokiej kulturze politycznej i autorytecie³.

Podstawy prawne i zwyczajowe kreacji oraz działalności organów kierowniczych

Ustawa Zasadnicza Królestwa Danii z 5 czerwca 1953 roku⁴ w paragrafie 35 ust. 2 stanowi, że po stwierdzeniu ważności mandatów Folketing konstytuuje się i wybiera swojego przewodniczącego (*Formand*) i wiceprzewodniczących (*Næstformænd*). Z przepisu wynika, że dzieje się tak po każdym wyborach parlamentarnych, kiedy nowo wybrany Folketing zbiera się w południe dwunastego dnia powszedniego po wyborach. Należy jednak dodać, że dzieje się tak również kiedy Folketing zbiera się w pierwszy wtorek października rozpoczynając swoje prace w ramach roku parlamentarnego (*Folketingsåret*). Zwyczajny

¹ Zob. K.A. Eliassen, M.N. Pedersen, *The Professionalization of Legislatures: A Comparative Study of Political Recruitment in Denmark and Norway*, Odense 1975.

² Zob. J. Osiński, *Parlament i rząd w Królestwie Norwegii*, Warszawa 1994, s. 165–182.

³ Por. V. Haffner, *Om Stortingets lovbehandling. Eksempler fra dets praksis*, Oslo 1960.

⁴ Por. *Konstytucja Królestwa Danii*, tłumaczenie i wstęp M. Grzybowski, Warszawa 2002.

rok parlamentarny jest jednym ciągłym okresem, który zgodnie z § 36 ust. 1 Ustawy Zasadniczej trwa od pierwszego wtorku października do pierwszego wtorku roku następnego. Jeśli w trakcie roku parlamentarnego odbywają się wybory do Folketingu, rok parlamentarny dzieli się na dwa zgromadzenia Folketingu (*Folketingssamlinger*), które upraszczając sprawę można porównać do dwóch sesji parlamentu. Pierwsze rozpoczyna się, zgodnie ze wspomnianym paragrafem ustawy zasadniczej, w pierwszy wtorek października, a posiedzenia zwoływane przez przewodniczącego odbywają się do dnia wyborów parlamentarnych. Po wyborach nowo wybrany Folketing zbiera się na pierwszym posiedzeniu, zgodnie ze wspomnianym § 35 ust. 1 Ustawy Zasadniczej, dwunastego powszedniego dnia po dniu wyborów o godzinie dwunastej, chyba że Król zwoła wcześniejsze posiedzenie. Jest to drugie zgromadzenie Folketingu, które trwa do pierwszego wtorku października, w którym kończy się rozpoczęty rok parlamentarny, a rozpoczyna kolejny⁵.

Bardziej szczegółowe przepisy znalazły się w pierwszym po uchwaleniu ustawy zasadniczej Regulaminie Obrad Folketingu z 17 grudnia 1953 roku w rozdziale II zatytułowanym: Przewodniczący, wiceprzewodniczący, sekretarze (*Formand, næstformænd, tingsekretærer*)⁶. Regulamin w § 2 stanowił, że zgromadzenie konstituuje się przez wybór Prezydium (*Præsidium*), które składa się z przewodniczącego i do czterech wiceprzewodniczących. Wybrani są również czterej sekretarze tingu. Regulamin zastrzegał, iż nikt z wybranych nie może nie przyjąć wyboru, chyba że Folketing wyrazi na to zgodę (pkt. 1), jednocześnie nie ograniczał okresu sprawowania funkcji w Prezydium, co umożliwiało wybór tych samych deputowanych wielokrotnie. Wybory Prezydium miały się odbywać na początku każdego kolejnego Folketingu, tj. na początku każdego roku parlamentarnego i po wyborach powszechnych, gdy zbierze się ting. Nowe wybory członków Prezydium były przeprowadzane również w wypadku pojawienia się wakatów oraz gdy zażąda tego na piśmie 25 deputowanych z co najmniej 3-dniowym wyprzedzeniem przed dniem wyborów (pkt. 2). Wybory członków Prezydium i sekretarzy na początku zgromadzenia parlamentu po wyborach odbywały się pod przewodnictwem najstarszego deputowanego tingu (seniora), jako tymczasowego przewodniczącego a w pozostałych wypadkach pod przewodnictwem urzędującego przewodniczącego (pkt. 3). Prezydium wybierane jest w drodze proporcjonalnych wyborów (*Valg af tingets præsidium foregår ved forholdstalsvalg*), jednak żadna partia nie może mieć więcej niż jednego członka Prezydium. Z drugiej strony, każda z partii parlamentarnych (frakcji) powinna być reprezentowana

⁵ Zob. J. Osiński, *Parlamentaryzm w historii politycznej Danii. Studium ustrojowe*, Warszawa 2022, s. 408–409.

⁶ *Forretningsorden for folketinget av 17 december 1953*.

w gremium kierowniczym, jednak pod warunkiem, że zdoła doprowadzić do wyboru jednego członka do 17-osobowej komisji, z której wyłaniani są kandydaci do Prezydium, a jeśli nie może tego dokonać sama, może to uczynić wspólnie z inną grupą partyjną w Folketingu. Pierwszy wybierany był przewodniczący, a następnie odpowiednio pierwszy wiceprzewodniczący, drugi wiceprzewodniczący, itd. w kolejności określonej przez wielkość grupy danej partii w tingu. W przypadku równej liczby głosów uzyskanej przez kandydatów na dane stanowisko, decydowało losowanie (§ 3 pkt 1 Regulaminu). Podobnie dokonywano wyboru czterech sekretarzy Folketingu, przy czym żadna z grup partyjnych nie mogła mieć więcej niż jednego sekretarza (§ 3 pkt 2 Regulaminu). Powyższe rozstrzygnięcia prawne były pochodną ukształtowanej struktury grup partyjnych po pierwszych wyborach do jednoizbowego Folketingu, które odbyły się 22 września 1953 roku. W ich rezultacie przewagę uzyskały cztery tzw. tradycyjne partie duńskie – Socjaldemokracja (74 mandaty), Partia Liberalna (42), Konserwatywna Partia Ludowa (30) i Radykalna Partia Liberalna (14 mandatów). Znalazło to odbicie we wspomnianych przepisach Regulaminu Obrad Folketingu⁷. Przewodniczącym nowego Folketingu wybrano reprezentanta Socjaldemokracji, Gustava Pedersena wybieranego jeszcze wielokrotnie i pełniącego tą funkcję do 22 września 1964 roku. Przewodniczenie obradom i utrzymanie „dobrego porządku” w tingu było zasadniczym obowiązkiem przewodniczącego, a deputowani powinni bezwarunkowo podporządkować się jego decyzjom. Jeśli przewodniczący zamierzał wziąć udział merytoryczny w debacie, musiał powierzyć przewodnictwo jednemu z wiceprzewodniczących (§ 4 Regulaminu). Pod nieobecność przewodniczącego obradom Folketingu przewodniczył jeden z wiceprzewodniczących, a gdyby i oni byli nieobecni jeden z sekretarzy zgodnie z zasadą starszeństwa w tingu (§ 5 Regulaminu). Pod nadzorem przewodniczącego sporządzany był protokół z obrad udostępniany deputowanym między posiedzeniami (§ 4 pkt 2).

W wypadku Stortingu w przeszłości do 2009 roku, kiedy utrzymana była struktura zgromadzenia, jako zmodyfikowanego parlamentu jednoizbowego⁸, o wyborze prezydenta i sekretarza przez każdy ting decydowały odpowiednio: Lagting, Odelsting i Storting, zgodnie z § 73 ust. 2 Ustawy Zasadniczej Królestwa Norwegii z 17 maja 1814 roku⁹. Szczegółowe uregulowania zawierał w rozdziale drugim zatytułowanym: Prezydenci i sekretarze (*Presidentene i sekretærene*) Regulamin Obrad Stortingu¹⁰. W stosunku do kierujących obra-

⁷ Por. J. Osiński, *Parlamentaryzm...*, s. 405–406.

⁸ Por. J. Osiński, *Storting. Parlament Królestwa Norwegii*, Warszawa 1993, s. 9–10.

⁹ *Konstytucja Królestwa Norwegii*, wstęp i tłumaczenie J. Osiński, Warszawa 1996.

¹⁰ *Stortingets forretningsorden, Ajourført pr. 1 januar 1995*, Oslo 1995.

dami tingów zachowano tradycyjne XIX-wieczne nazewnictwo – prezydent i wiceprezydent(-ci). W § 4 Regulaminu określono, że:

„Na początku nowego Stortingu, Storting i każda z jego części wybierają prezydenta, wiceprezydenta, pierwszego i drugiego zastępcę prezydenta, sekretarza, wicesekretarza i zastępcę sekretarza. Wybrani prezydenci i wiceprezydenci tworzą Prezydium (*Presidentskapet*). Prezydent Stortingu jest przewodniczącym Prezydium. Wiceprzewodniczący Stortingu jest wiceprzewodniczącym (...). Jeśli którykolwiek z prezydentów, wiceprezydentów lub sekretarzy jest nieobecny przez dłuższy okres, na czas nieobecności zostanie wybrany tymczasowy prezydent zastępczy. Jeśli przynajmniej 1/5 członków Stortingu, Odelstingu lub Lagtingu przekaże prezydentowi pisemne żądanie nowych wyborów, wybory takie odbędą się w odpowiednich tingach. Przy wyborach prezydentów i sekretarzy wymagana jest zwykła większość, tzn. ponad połowa oddanych głosów. Jeśli żaden z kandydatów nie uzyska takiej większości w pierwszym głosowaniu lub w drugim otwartym głosowaniu, odbędą się ponowne wybory spośród dwóch kandydatów, którzy otrzymali najwięcej głosów, zgodnie z przepisem § 45 pkt b”.

Regulamin wykluczał możliwość sprawowania funkcji prezydenta lub sekretarza w tym samym czasie w więcej niż jednym tingu, podobnie jak zakazywał prezydentowi tingu bycia sekretarzem innego (§ 5 Regulaminu). Określono w Regulaminie również rozkład pracy każdego z pełniących funkcję. Prezydent i wiceprezydent przewodniczą posiedzeniom Stortingu, Lagtingu i Odelstingu na przemian w miesiącach kalendarzowych oraz podobnej rotacji podlegają sekretarze i wicesekretarze Stortingu i obu jego części. Jednak zastępca prezydenta i zastępca sekretarza mogą przyjąć wspomniane funkcje tymczasowego prezydenta i tymczasowego sekretarza, zaś zastępca prezydenta może zostać wybrany na krótki okres, aby realizował obowiązki tymczasowego prezydenta (§ 6 Regulaminu).

Do wspomnianego pierwszego Regulaminu Obrad Folketingu z 17 grudnia 1953 roku do końca 2021 roku wprowadzono około 46 szerszych nowelizacji i pojedynczych zmian spowodowanych różnymi przyczynami, ale przede wszystkim dynamiką funkcjonowania Folketingu w zmieniających się uwarunkowaniach systemu politycznego. Utrzymano jednak systematykę pierwszego dokumentu i kwestie wyboru przewodniczącego, zastępców przewodniczącego oraz sekretarzy Folketingu znajdują się nadal w rozdziale drugim¹¹. W § 2 Regulaminu potwierdzono, że wybory odbywają się na początku każdej sesji parlamentarnej, tj. na początku roku parlamentarnego oraz na zgromadzeniu parlamentu po wyborach parlamentarnych. Nowe wybory Prezydium przeprowadza się również w wypadku rezygnacji Przewodniczącego lub na pisemny wniosek 60 deputowanych złożony z co najmniej 3-dniowym wyprzedzeniem. Wybór

¹¹ *Forretningsorden for Folketinget – 2021*, Udgivet af Folketinget, København 2021.

Prezydium Folketingu odbywa się w następujący sposób: Przewodniczący jest wybierany bez debaty, zgodnie z zasadami określonymi w § 36 pkt 2 Regulaminu. Każda z czterech największych grup parlamentarnych reprezentowanych w tingu, oprócz grupy parlamentarnej, do której może należeć Przewodniczący, mianuje spośród swoich członków, w kolejności odpowiednio: pierwszego, drugiego, trzeciego i czwartego wiceprzewodniczącego. Jeśli dwie lub więcej grup parlamentarnych jest równej wielkości, decyzja podejmowana jest w drodze losowania między nimi. Wspomniany § 36 pkt 2 Regulaminu określa, iż jeśli ma zostać wybrana na stanowisko jedna osoba, odbywa się to w głosowaniu Folketingu, od którego można jednak odstąpić, jeśli zgłoszony został jeden kandydat i nikt nie zgłosił sprzeciwu. Głosowanie może odbywać się w formie pisemnej, jeśli ting tak postanowi, zgodnie z regułami określonymi w § 33 Regulaminu. Jeśli jeden z kandydatów otrzyma więcej niż połowę oddanych głosów, zgodnie z § 33 ust. 1, zostaje wybrany. W przeciwnym razie przeprowadza się nowe, wolne wybory. Jeśli w ten sposób nikt nie uzyska wspomnianej większości głosów, przeprowadza się trzecią turę głosowania. W tym wypadku pod uwagę brane są tylko dwie osoby, które otrzymały najwięcej głosów w drugiej turze głosowania, a w sytuacji równej liczby głosów o wyniku decyduje losowanie. W wypadku równej liczby głosów w trzeciej turze głosowania, o wyniku również decyduje losowanie. Deputowanych, którzy wstrzymują się od głosu w sprawie danej kandydatury, uznaje się za uczestniczących w głosowaniu z zastrzeżeniem, że głosów takich nie uwzględnia się przy obliczaniu wyników głosowania na podstawie § 36 ust. 2 Regulaminu (lub § 42, co dotyczy innej kwestii). Uchwała w wyborze zostaje przyjęta, gdy więcej deputowanych głosowało za nią niż przeciwko niej, a więcej niż połowa członków Folketingu była obecna na posiedzeniu i wzięła udział w głosowaniu (§ 50 Ustawy Zasadniczej). Natomiast sekretarze wybierani są w drodze proporcjonalnej reprezentacji, zgodnie z zasadami określonymi w § 36 pkt 1 Regulaminu. Reasumując, tryb wyborów Prezydium nie uległ zasadniczym zmianom, podobnie jak liczba wiceprzewodniczących i fakt ich pochodzenia z największych grup parlamentarnych, mimo zmienionego układu partyjnego i powiększenia liczby partii mających swoich reprezentantów w Folketingu. Funkcja przewodniczącego nie zawsze należy do reprezentanta największego ugrupowania w tingu i jej obsada jest przedmiotem uzgodnień międzypartyjnych. Niewielkie zmiany dotyczą również trybu wyboru sekretarzy i ich liczby.

Natomiast w Stortingu po wyborach 2009 roku w rezultacie wejścia w życie zmian w Ustawie Zasadniczej, uchwalonych w 2007 roku¹², nastąpiła zmiana

¹² Por. *Innstilling til Stortinget nr 100 (2006–2007), Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven § 17, 49, 73, 74 og 76–78 med sikte*

struktury zgromadzenia. Zniesiony został podział Stortingu na dwie części (*to avdelinger*), a tym samym stał się on parlamentem jednoizbowym. W § 73 Ustawy Zasadniczej po zmianach zapisano, że Storting powołuje (bowiem wybór ma ostateczną formę uchwały) przewodniczącego, pięciu wiceprzewodniczących i dwóch sekretarzy oraz, że nie może obradować, jeśli nie jest obecna na posiedzeniu co najmniej połowa jego członków. W oczywisty sposób wymusiło to zmiany w Regulaminie Obrad, a w konsekwencji, w powoływaniu i składzie organu kierowniczego jednoizbowego tingu. Stosowne zmiany wprowadzono w trakcie sesji Stortingu 2008–2009¹³, w rozdziale drugim Regulaminu zatytułowanym: O prezydentach i sekretarzach, w § 6–9b¹⁴. Kwestie wyboru prezydentów i sekretarzy uregulowane są aktualnie w § 6 Regulaminu. Stwierdza się w nim, że:

„Na początku nowego zgromadzenia (sesji), Storting wybiera przewodniczącego, pierwszego wiceprzewodniczącego, drugiego wiceprzewodniczącego, trzeciego wiceprzewodniczącego, czwartego wiceprzewodniczącego, piątego wiceprzewodniczącego, sekretarza i wicesekretarza”.

W pierwszych w kadencji (obrazy nowej kadencji rozpoczynają się w pierwszy powszedni dzień października po wyborach, zgodnie z § 68 Ustawy Zasadniczej) wyborach przewodniczącego i wiceprzewodniczących Stortingu, głosy oddawane są na kartach do głosowania bez podpisu. Podczas kolejnych wyborów w tej samej kadencji parlamentu głosowanie odbywa się zgodnie z § 60 ust. a, czyli przez powstanie z miejsc deputowanych będących za lub przeciw, chyba że spełnione są warunki do głosowania na kartach bez podpisu zawarte w § 60 ust. d, o czym decyduje prowadzący głosowanie. Wybór przewodniczących i sekretarzy wymaga zwykłej większości, tj. więcej niż połowy oddanych głosów. Jeśli żaden z kandydatów nie uzyska takiej większości w pierwszych wyborach i w kolejnych wolnych ponownych wyborach, przeprowadzane są decydujące ponowne wybory między dwoma kandydatami, którzy otrzymali największą liczbę głosów. Zwyczajowo, największe ugrupowanie w Stortingu oprócz stanowiska prezydenta ma również swojego reprezentanta wśród wiceprezydentów, najczęściej czwartego wiceprezydenta, bowiem trzech pierw-

på å oppheve inndelingen av Stortinget i to avdelinger (Odelstinget og Lagtinget), <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2006-2007/inns-200607-100/?lvl=0> (21.12.2022).

¹³ Por. *Innstilling til Stortinget nr 288 (2008–2009), Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i Stortingets forretningsorden mv. når Odelstinget og Lagtinget bortfaller*, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2008-2009/inns-200809-288/?lvl=0> (21.12.2022).

¹⁴ Por. *Stortingets forretningsorden med kommentarer, oktober 2021*, <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/forretningsorden/stortingets-forretningsorden-med-kommentarer.pdf> (21.12.2021).

szych należy do kolejno największych partii opozycyjnych. Jeśli co najmniej 1/5 deputowanych tingu skieruje do przewodniczącego pisemny wniosek o przeprowadzenie wyboru nowego przewodniczącego lub wiceprzewodniczącego Stortingu, takie wybory zostaną niezwłocznie przeprowadzone. Przykładem wyboru nowego prezydenta pomiędzy kadencyjnymi wyborami Prezydium był wybór Pani Tone Wilhelmsen Trøen (Partia Konserwatywna) na Prezydenta Stortingu 15 marca 2018 roku. Powodem przeprowadzenia nowych wyborów był fakt, że dotychczasowy przewodniczący, Olemic Thommessen (Partia Konserwatywna), poinformował na posiedzeniu w dniu 8 marca 2018 roku, że ustępuje z funkcji Prezydenta Stortingu¹⁵.

Prezydent Stortingu i pięciu wiceprezydentów tworzą, zgodnie z § 7 Regulaminu, Prezydium Stortingu (*Stortingets presidentskap*), któremu przewodniczy prezydent. Korum stanowi co najmniej trzech członków prezydium. W imieniu prezydium pracom Stortingu przewodniczy prezydent. Kiedy Storting nie obraduje, prezydent może podejmować niezbędne decyzje, które w przeciwnym wypadku podejmowałoby prezydium. Jeśli w głosowaniu w prezydium jest równa liczba głosów za i przeciw, rozstrzyga głos prezydenta. Prezydium może przedkładać propozycje (*innstillinger*) Stortingowi w zakresie swoich obszarów odpowiedzialności¹⁶. W § 8 zatytułowanym: Niedyspozycja prezydenta, wiceprezydenta lub sekretarza, określono tryb postępowania w takich wyjątkowych sytuacjach. Jeśli Prezydent Stortingu nie może wykonywać swoich zadań z powodu niedyspozycji, funkcję tymczasowego prezydenta pełnią wiceprezydenci według kolejności stanowisk. W wypadku długotrwałej niedyspozycji prezydenta lub jednego z wiceprezydentów, Storting może wybrać na czas jego nieobecności tymczasowego prezydenta (*midlertidig president*). Podobnie, może zostać wybrany tymczasowy sekretarz (*midlertidig sekretær*), aby zastąpić sekretarza długotrwale niezdolnego do pełnienia obowiązków. Przykładami tych rzadkich sytuacji mogą być wybory Pani Ågot Valle (Socjalistyczna Partia Lewicy) na tymczasową wiceprezydent Odelstingu za aprobatą i w miejsce swojego kontrowersyjnego kolegi z partii, Olava Gunnara Ballo, przy czterech różnych okazjach w latach 2005–2009. Także wybór Pani Heidi Greni (Partia Centrum) na tymczasową czwartą prezydent Stortingu w okresie od 14 stycznia 2020 roku do 3 kwietnia 2020 roku, w miejsce Nilsa T. Bjørke (Partia Centrum) mającego zgodę tingu na udział w kursie kierowniczym w Wyższej Szkole Obrony wiosną 2020 roku. Zwyczajem było i jest zastępowanie osoby na danym stanowisku w Prezydium Stortingu przez inną pochodzącą z tego samego ugrupowania.

¹⁵ Tamże, s. 21.

¹⁶ Zob. G. Hansen og E. Mo, *Om Stortingets arbeidsordning – Stortingets forretningsorden med kommentarer*, Oslo 1993.

W § 9 Regulaminu – Kierowanie posiedzeniami Stortingu – uregulowane zostały podstawy funkcjonowania organu kierowniczego Stortingu. Prezydent przewodniczy posiedzeniom Stortingu. Może przekazać przewodniczenie obradom wiceprzewodniczącemu lub tymczasowemu prezydentowi wybranemu zgodnie z § 8 Regulaminu, albo w koniecznym wypadku prezydentowi zastępcy wybranemu przez Storting na krótki, określony czas (*settepresident*). Wiceprezydent, tymczasowy prezydent i zastępca prezydenta mają takie same uprawnienia jak prezydent Stortingu. Prezydent lub inna osoba przewodnicząca posiedzeniu nie może jednocześnie uczestniczyć w debacie nad daną sprawą. Osoba, która wzięła udział w debacie, nie może przewodniczyć obradom podczas dalszej debaty nad tą sprawą. „Dalsza debata” nie obejmuje jednak głosowania, dlatego przyjmuje się, że prezydent, który brał udział w debacie, nie jest pozbawiony możliwości przewodniczenia posiedzeniu w czasie głosowania w danej sprawie. W bardziej szczegółowych kwestiach postępowanie Prezydenta Stortingu określają także zwyczaje parlamentarne. Dodane w rezultacie propozycji Prezydium Stortingu §§ 9a i 9b Regulaminu dotyczą wewnętrznych spraw administracyjnych będących w zarządzaniu przez prezydium, w tym powołania dyrektora administracyjnego Stortingu (proponuje kandydata prezydium, wybiera Storting), kierującego pod nadzorem prezydium urzędnikami i pracownikami, a więc całą administracją Stortingu¹⁷. O wszystkich propozycjach prezydium dotyczących działań administracyjnych poszczególne grupy partyjne w Stortingu informowane są od 2018 roku z tygodniowym wyprzedzeniem.

Reasumując, rozwiązania regulaminowe w obu parlamentach są zbliżone, choć różna jest liczba członków organu prezydialnego kierującego pracami parlamentu i różna liczba sekretarzy parlamentarnych. Jeśli w Folketingu jest to rezultatem trwałej obecności w parlamencie czterech partii, to w Stortingu ze względu na niedługie istnienie formalnej jednoizbowości liczbę wiceprezydentów powiększono do pięciu osób. W strukturze zmodernizowanej jednoizbowości było po jednym wiceprezydencie w każdej z części – Odelstingu i Lagtingu – oraz w Stortingu, jako całości. Prezydium Stortingu liczyło sześć osób, bowiem zastępcy prezydentów nie wchodziłi w skład Prezydium. Po reformie ustrojowej od 2009 roku było również sześciu członków prezydium – prezydent i pięciu wiceprezydentów. W Folketingu zakazane jest uczestnictwo w prezydium dwóch (lub więcej) osób z tej samej grupy partyjnej, zaś w Stor-

¹⁷ Por. *Innstilling fra Stortingets presidentskap om Rapport fra arbeidsgruppen for oppfølging av Riksrevisjonens rapport om undersøkelse av Stortingets byggeprosjekt; Prinsens gate 26, nytt post- og varemottak og innkjøringstunnel* (Dokument 3:12 (2016–2017)), <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-Publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2017-2018/inns-201718-406s/> (21.12.2022).

tingu grupa mająca prezydenta ma także stanowisko jednego z wiceprzewodniczących. Również stanowiska sekretarzy mogą być obsadzone przez więcej niż jedną osobą z danej partii. Przewodniczący Folketingu jest dodatkowo przewodniczącym stałej komisji ds. regulaminu obrad. Nie występuje korelacja pomiędzy liczbą deputowanych w obu parlamentach, a liczebnością organu prezydialnego, mniejszy liczbowo Storting (169 deputowanych) ma większy liczebnie organ prezydialny, niż Folketing (179 deputowanych).

Praktyka ustrojowa funkcjonowania gremiów kierowniczych Folketingu i Stortingu

Kierowanie pracami w obu analizowanych parlamentach oparte jest o przepisy wspomnianych regulaminów obrad, zwyczaje parlamentarne, porozumienia *ad hoc* między przywódcami grup partyjnych oraz harmonijnej współpracy między rządami i zgromadzeniami w realizacji ich zadań. W obu wypadkach istotne znaczenie dla sprawności i efektywności tej współpracy ma konsensusowa kultura polityczna głęboko zakorzeniona w klasie politycznej oraz społeczeństwie. Jej zasadniczym przejawem jest przedkładanie współpracy i pragmatycznego współdziałania ponad rywalizację i konkurencję ideologiczną między najważniejszymi, relewantnymi ugrupowaniami w systemie politycznym. Z tego m.in. powodu stanowiska kierownicze w obu parlamentach nie są nadużywane dla realizacji partykularnych, bieżących celów politycznych lub ideologicznych. Prowadzi to do stabilizacji personalnej na stanowiskach kierowniczych w obu parlamentach i mimo częstych wyborów (w porównaniu do przykładowo sytuacji w Sejmie lub Senacie, gdzie wybór jest na całą kadencję) niektórzy parlamentarzyści sprawują wspomniane funkcje przez wiele lat, ciesząc się zaufaniem kolejnych partii lub koalicji rządowych. W odniesieniu do Folketingu stosowne dane zawiera tabela 1.

W okresie 72 lat do listopada 2022 roku pracami Folketingu kierowało tylko 15 przewodniczących, z których najdłużej funkcję przewodniczących sprawowali: Gustav Pedersen¹⁸ z Socjaldemokracji – 14,5 roku na przestrzeni schyłku dwuizbowego Rigsdagu i w jego ramach Folketingu oraz w nowym ustroju konstytucyjnym po 5 czerwca 1953 roku w jednoizbowym zgromadzeniu oraz

¹⁸ Gustav Pedersen (3 kwietnia 1893–22 listopada 1975), pracownik banku, handlowiec, radny rady miejskiej, polityk Socjaldemokracji pochodzący z Århus, członek i przewodniczący Stowarzyszenia Handlowców w Århus i Kopenhadze, w latach 1924–1926 oraz 1934–1964 deputowany do Folketingu, rewizor państwowy 1949–1964, członek komisji konstytucyjnej opracowującej duńską ustawę zasadniczą z 5 czerwca 1953 r. Por. *Dansk Biografisk Leksikon*, https://biografiskleksikon.lex.dk/Gustav_Pedersen (22.12.2022).

Tabela 1. Przewodniczący Folketingu w latach 1950–2022

Okres pełnienia funkcji Przewodniczącego Folketingu		Imię i nazwisko	Przynależność partyjna
od	do		
23 lutego 1950	22 września 1964	Gustav Pedersen	Socjaldemokracja
6 października 1964	22 stycznia 1968	Julius Bomholt	Socjaldemokracja
6 luty 1968	30 września 1978	Karl Skytte	Radykalna Partia Liberalna
3 października 1978	8 grudnia 1981	Knud Børge Andersen	Socjaldemokracja
22 grudnia 1981	10 stycznia 1989	Svend Jakobsen	Socjaldemokracja
10 stycznia 1989	3 października 1989	Erik Ninn-Hansen	Konserwatywna Partia Ludowa
3 października 1989	15 stycznia 1993	H. P. Clausen	Konserwatywna Partia Ludowa
27 stycznia 1993	5 października 1994	Henning Rasmussen	Socjaldemokracja
5 października 1994	11 marca 1998	Erling Olsen	Socjaldemokracja
6 marca 1998	11 marca 2003†	Ivar Hansen	Partia Liberalna
18 marca 2003	13 listopada 2007	Christian Mejdahl	Partia Liberalna
28 listopada 2007	15 września 2011	Thor Pedersen	Partia Liberalna
4 października 2011	3 lipca 2015	Mogens Lykketoft	Socjaldemokracja
3 lipca 2015	21 czerwca 2019	Pia Kjærsgaard	Duńska Partia Ludowa
21 czerwca 2019	1 listopada 2022	Henrik Dam Kristensen	Socjaldemokracja
16 listopada 2022	obecnie	Søren Gade	Partia Liberalna

Nota † Ivar Hansen zmarł w trakcie pełnienia funkcji, jako tymczasowy przewodniczący funkcję pełnił Svend Auken z Socjaldemokracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie oficjalnej strony www Folketingu, <https://www.ft.dk/da/organisation/formanden-og-praesidiet/formanden> (12.12.2022).

Karl Skytte¹⁹ z Radykalnej Partii Liberalnej – 10,5 roku. Po 2003 roku w rezultacie uzgodnień międzypartyjnych skorelowano okres pełnienia funkcji Przewodniczącego Folketingu w daną kadencją Folketingu. Wspomniany G. Pedersen był przewodniczącym nie tylko w okresie przewagi socjaldemokratów w Folketingu

¹⁹ Karl Hansen Skytte (31 marca 1908–9 czerwca 1986), rolnik, polityk Radykalnej Partii Liberalnej, deputowany do Folketingu w latach 1947–1978, minister rolnictwa 1957–1964 w rządach Socjaldemokracji, lider partii w latach 1960–1968, wybrany na przewodniczącego Folketingu w trakcie rządu koalicyjnego Radykalnej Partii Liberalnej i premiera H. Baunsgaarda, wycofał się z czynnego życia politycznego w 1978 r. Por. *Dansk Biografisk Leksikon*, https://biografiskleksikon.lex.dk/Karl_Skytte (22.12.2022).

(rządy premierów: H. Hedtofta, H.Ch. Hansena, V. Kampmanna i J.O. Kraga), ale również wcześniej w latach 1950–1953 w trakcie rządów Partii Liberalnej i Partii Konserwatywnej z premierem Erikiem Eriksenem na czele. Drugi z przewodniczących kierował pracami tingu w jeszcze bardziej złożonych okolicznościach. Wybrany głosami deputowanych koalicji: Radykalna Partia Liberalna, Partia Liberalna i Konserwatywna Partia Ludowa 6 lutego 1968 roku (cztery dni po powołaniu rządu) pozostał przewodniczącym w trakcie dwóch mniejszościowych rządów Socjaldemokracji z premierami J.O. Kragiem i A. Jørgensenem w latach 1971–1973, następnie w czasie mniejszościowego rządu Partii Liberalnej z premierem P. Hartlingiem w latach 1973–1975 i ponownie w okresie mniejszościowego rządu Socjaldemokracji w latach 1975–1978 z premierem A. Jørgensenem, zastąpiony 3 października 1978 roku przez Knuda Børge Andersena z Socjaldemokracji²⁰. W duńskiej praktyce ustrojowej były też przykłady korelacji kierowania Folketingiem w oparciu o współpracę z partią rządową zarówno prawicową, jak i lewicową. Przykładowo, w okresie rządów Konserwatywnej Partii Ludowej w latach 1988–1993 stanowisko przewodniczącego pełnili E. Ninn-Hansen i H.P. Clausen z tejże partii. Natomiast w czasie rządów Socjaldemokracji i Partii Liberalnej oraz premierostwa A. Fogh Rasmussena w latach 2003–2011 funkcję tę pełnili deputowani Partii Liberalnej: Chr. Mejdahl i T. Pedersen. Obecnie stanowisko przewodniczącego pełni Søren Gade z Partii Liberalnej wybrany 16 listopada 2022 roku, choć nadal istnieje po wyborach do Folketingu z 1 listopada 2022 roku socjaldemokratyczny rząd powołany 27 czerwca 2019 roku z Panią premier M. Frederiksen²¹. Powyższe świadczy o braku ścisłej korelacji pomiędzy posiadaniem większości (mniejszości) lub byciem największą grupą partyjną a objęciem stanowiska Przewodniczącego Folketingu w badanym okresie. Można przypuszczać, że sprawowanie funkcji Przewodniczącego Folketingu jest stabilniejsze i łatwiejsze ze względu na wysoką kulturę debaty parlamentarnej i zwyczaję parlamentarne, zarówno w okresach rządów partii socjaldemokratycznych (samodzielnie lub z koalicjantami), jak i w czasie rządów centroprawicowych. Partia mająca największą grupę deputowanych zachowując wartości konsensusu i pragmatyzmu nie musi majoryzować wszystkich stanowisk w parlamencie.

W Stortingu sytuację należy podzielić na dwa różne okresy, pierwszy do wyborów z 14 września 2009 roku i drugi po wyborach, już w zmienionej rzeczywistości konstytucyjnej. W pierwszym mieliśmy szersze Prezydium Stortingu wynikające z faktu istnienia gremiów kierowniczych w Odelstingu i Lagtingu. Dane dotyczące prezydentów tych części Stortingu, okresu pełnienia funkcji i przynależności partyjnej zawiera tabela 2.

²⁰ Por. J. Osiński, *Parlamentaryzm...*, s. 412 i 470.

²¹ Por. *Ministre i regeringen*, <https://www.ft.dk/da/medlemmer/regeringen> (21.12.2022).

Tabela 2. Prezydenci Odelstingu i Lagtingu w latach 1945–2009

Odelsting		Lagting	
Okres pełnienia funkcji prezydenta od: do:	Imię i nazwisko (przynależność partyjna)	Okres pełnienia funkcji prezydenta od: do:	Imię i nazwisko (przynależność partyjna)
10.12.1945–10.01.1958	Carl Joachim Hambro (H)	14.06.1945–3.12.1945	Nils M. Kverneland (B)
12.01.1948–10.01.1949	Herman Smitt Ingebretsen (H)		
18.01.1958–30.09.1961	Alv Kjøs (H)	10.12.1945–10.01.1954	Jakob A. Lothe (V)
6.10.1961–30.09.1965	Per Borten (Sp)	16.01.1954–11.01.1959	Bent Røiseland (V)
8.10.1965–30.09.1969	Nils Hønsvald (Ap)	12.01.1959–30.09.1960	Elisæus Vatnaland (Sp)
8.10.1969–30.09.1973	Håkon Johnsen (Ap)	1.10.1960–30.09.1961	Bent Røiseland (V)
9.10.1973–30.09.1977	Per Borten (Sp)	6.10.1961–30.09.1965	Nils Hønsvald (Ap)
11.10.1977–30.09.1981	Asbjørn Haugstvedt (KrF)	8.10.1965–30.09.1969	Bent Røiseland (V)
15.10.1981–30.09.1985	Arne Nilsen (Ap)	8.10.1969–18.10.1972	Lars Korvald (KrF)
9.10.1985–30.09.1989	Åshild Hauan (Ap)	24.10.1972–30.09.1973	Egil Aarvik (KrF)
10.10.1989–30.09.1993	Inger Lise Gjerv (Ap)	9.10.1973–30.09.1977	Torild Skard (SV)
11.10.1993–30.09.2001	Gunnar Skaug (Ap)	11.10.1977–30.09.1981	Margit Tøsdal (Ap)
9.10.2001–30.09.2005	Ågot Valle (SV)	8.10.1981–30.09.1989	Thor Knudsen (H)
10.10.2005–30.09.2009	Berit Brørby (Ap)	10.10.1989–30.09.1993	Hans J. Røsjørde (Frp)
		11.10.1993–17.09.1997	Jan P. Syse (H)
		8.10.1997–30.09.2001	Odd Holten (KrF)
		9.10.2001–30.09.2005	Lodve Solholm (Frp)
		10.10.2005–30.09.2009	Inge Lønning (H)

Objaśnienie skrótów: Ap – Norweska Partia Pracy (Partia Pracy), H – Partia Konserwatywna, S – Partia Centrum, KrF – Chrześcijańska Partia Ludowa, SV – Socjalistyczna Partia Lewicy, B – Partia Chłopska, V – Partia Liberalna, Frp – Partia Postępu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Stortingets-presidentskap/?tab=MembersCommittee&iv=False&pid=1961-65#primaryfilter>

Pełnienie stanowisk prezydentów w Odelstingu i Lagtingu było skorelowane z kolejnymi wyborami do parlamentu, co oznaczało przynajmniej czteroletni okres pełnienia funkcji od pierwszego zgromadzenia Stortingu w kadencji do, najczęściej 30 września roku, w którym odbyły się kolejne wybory. Regułę taką wprowadzono w obu częściach od 1960 roku. Mimo dominacji Norweskiej Partii Pracy w parlamencie, a także przy tworzeniu kolejnych rządów do 1963 roku reprezentanci tej partii nie pełnili stanowisk prezydenta w Odelstingu i Lagtingu. W Odelstingu pierwszy raz przedstawiciel socjaldemokratów (Nils Hønsvald) objął to stanowisko w 1965 roku, faktycznie w momencie, kiedy ustępował czwarty rząd E. Gerhardsena. W latach 1945–1961, czyli 16 lat, kierowali pracami jej części parlamentu deputowani z Partii Konserwatywnej, zaś pracami w Lagtingu w latach 1945–1959 politycy Partii Liberalnej. Jednak między rokiem 1945 i 1965 Norweska Partia Pracy zachowała stanowisko Prezydenta Stortingu, co uznawano za bardziej znaczące. Natomiast socjaldemokraci zdominowali kierowanie Odelstingiem od 1981 roku, kiedy prezydentem został Arne Nilsen, do 2009 roku, gdy ostatnim prezydentem była Pani Berit Brørby. Spośród polityków najdłużej – 12 lat – prezydentem Odelstingu był C.J. Hambro z Partii Konserwatywnej, zaś Lagtingu – 10 lat – B. Røiseland z Partii Liberalnej. Wśród przyczyn zmian na stanowiskach prezydentów obu części Stortingu nie było wydarzeń spektakularnych lub szczególnych. Dominowały decyzje gremiów partyjnych i uzgodnienia międzypartyjne, a w nielicznych wypadkach przyczyny losowe, przykładowo śmierć J.P. Syse prezydenta Lagtingu w trakcie pełnienia obowiązków 17 września 1997 roku²². Tylko raz zdarzyło się, że ten sam deputowany pełnił w różnych kadencjach funkcje prezydenta najpierw w jednej, a następnie w drugiej części Stortingu, dotyczyło to Nilsa Hønsvalda z Norweskiej Partii Pracy. Zmiany na stanowiskach kierowniczych dokonywały się w bardzo uporządkowanym trybie. Podobnie było ze zmianami w Stortingu zarówno do 2009 roku, jak i w ostatnich latach w jednoizbowym parlamencie. Podstawowe dane na ten temat zawiera tabela 3.

²² Jan Peder Syse (25 listopada 1930–17 września 1997), absolwent Uniwersytetu w Oslo, lider Stowarzyszenia Studentów Konserwatywnych i Norweskiego Zrzeszenia Studentów, adwokat, redaktor, polityk Partii Konserwatywnej, od 1963 r. w radzie miejskiej Oslo, deputowany Stortingu w latach 1969–1997, minister przemysłu w rządzie K. Willocha w okresie 16 września 1983 do 4 października 1985, lider parlamentarny Partii Konserwatywnej od 4 października 1985 do 30 września 1989, od 22 stycznia 1988 do 20 kwietnia 1991 jej przewodniczący, 31 premier Norwegii w okresie między 16 października 1989 i 3 listopada 1990. Por. *Norsk biografisk leksikon*, https://nbl.snl.no/Jan_P_Syse (23.12.2022).

Tabela 3. Prezydenci Stortingu w latach 1945–2022

Okres pełnienia funkcji Prezydenta Stortingu – od: do:	Imię i nazwisko	Przynależność partyjna
1945/46–1949	Gustav Natvig-Pedersen, Fredrik Monsen	Norweska Partia Pracy
1950–1953	Gustav Natvig-Pedersen	Norweska Partia Pracy
1954–1957	Einar Gerhardsen, Oscar Torp	Norweska Partia Pracy
1958–1960/61	Oscar Torp, Nils Langhelle	Norweska Partia Pracy
1961/62–1964/65	Nils Langhelle	Norweska Partia Pracy
1965/66–1968/69	Bernt Ingvaldsen	Partia Konserwatywna
1969/70–1972/73	Leif Granli, Bernt Ingvaldsen	Norweska Partia Pracy, Partia Konserwatywna
1973/74–1976/77	Guttorm Hansen	Norweska Partia Pracy
1978/79–1980/81	Guttorm Hansen	Norweska Partia Pracy
1981/82–1984/85	Per Hysing-Dahl	Partia Konserwatywna
1985/86–1988/89	Josef Elias Benkow	Partia Konserwatywna
1989/90–1992/93	Josef Elias Benkow	Partia Konserwatywna
1993/94–1996/97	Kirsti Kolle Grøndahl	Norweska Partia Pracy
1997/98–2000/01	Kirsti Kolle Grøndahl	Norweska Partia Pracy
2001/02–2004/05	Jørgen Kosmo	Norweska Partia Pracy
2005/06–2008/09	Thorbjørn Jagland	Norweska Partia Pracy
2009/10–2012/13	Dag Terje Andersen	Partia Pracy
2013/14–2016/17	Olemic Thommessen	Partia Konserwatywna
2017/18–2020/21	Olemic Thommessen, Tone Wilhelmsen Trøen	Partia Konserwatywna
9.10.2021–18.11.2021	Eva Kristin Hansen	Partia Pracy
25.11.2021–	Masud Gharakhani	Partia Pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Presidentskapet/Historiske-stortingspresidenter1/> (20.12.2022).

Stanowiska prezydentów Stortingu w analizowanym okresie pełnili reprezentanci tylko dwóch partii: Norweskiej Partii Pracy (*Det norske Arbeiderpartiet*, po zmianie nazwy w 2011 roku *Arbeiderpartiet*, Partia Pracy) oraz Partii Konserwatywnej (*Høyre*). Potwierdza to praktyczne ukształtowanie się dwóch bloków partyjnych – umownie czerwonego i niebieskiego – jednak o różnych konfiguracjach partyjnych, choć zawsze z przewagą dwóch wspomnianych

ugrupowań. Pełnienie stanowiska było skorelowane z kolejnymi wyborami do parlamentu, co oznaczało przynajmniej czteroletni okres pełnienia funkcji od pierwszego zgromadzenia Stortingu w kadencji, do, najczęściej 30 września roku, w którym odbyły się kolejne wybory. Powodami zmian na stanowisku były: objęcie innych ważnych funkcji, np. E. Gerhardsen został 24 premierem Norwegii od 22 stycznia 1955 roku zastąpiony na stanowisku prezydenta parlamentu przez O. Torpa. W 1965 roku N. Langhelle został wiceprzewodniczącym, a od 1967 roku przewodniczącym Norweskiego Komitetu Noblowskiego (*Den Norske Nobelkomite*), z kolei T. Jagland od 1 października 2009 roku objął urząd Sekretarza Generalnego Rady Europy. Powodem były również przyczyny naturalne, np. śmierć O. Torpa 1 maja 1958 roku i zastąpienie go przez N. Langhelle lub zaawansowany wiek, jak w wypadku J.E. Benkowa, którego doświadczenie i autorytet pozwalały na sprawowanie funkcji prezydenta w okresie przewagi Partii Konserwatywnej i koalicyjnego rządu pod kierunkiem premiera Kåre Willocha do 1986 roku, ale również pozostanie na stanowisku w okresie drugiego rządu Pani premier Gro Harlem Brundtland z Norweskiej Partii Pracy w latach 1986–1989, kolejnego rządu koalicyjnego konserwatystów z premierem Jana P. Syse (1989–1990) oraz trzeciego rządu G. Harlem Brundtland do 1993 roku, kiedy to został zastąpiony przez Kirsti Kolle Grøndahl z Norweskiej Partii Pracy.

Jedyny wypadek rezygnacji Prezydenta Stortingu z przyczyn pozapolitycznych w ostatnich latach dotyczy Pani Ewy Kristin Hansen z Partii Pracy. Została ona wybrana na stanowisko 9 października 2021 roku, jednakże już 18 listopada 2021 roku złożyła rezygnację z zajmowanego stanowiska (formalnie została odwołana 23 listopada). Powodem była sprawa sprzed lat, tzw. *pendlerbolig-saken*. Zasadniczy problem dotyczył korzystania z mieszkań służbowych przez deputowanych „dojeżdżających do pracy”, którzy jeśli mieszkali w większej odległości od Oslo mogli się ubiegać o służbowe mieszkanie (dom) w ramach specjalnej procedury (programu). Sprawa dotyczyła wydarzeń z 2017 roku, a śledztwo zostało wszczęte przez policję z początkiem listopada 2021 roku. Zmierzano do ustalenia, czy ktoś popełnił oszustwo lub przestępstwo w związku z programem mieszkań dla osób (deputowanych) dojeżdżających do pracy. Z tego właśnie względu do dymisji podali się: ówczesny minister ds. dzieci i rodziny oraz lider Chrześcijańskiej Partii Ludowej Kjell Ingolf Ropstad, minister pracy i integracji oraz wiceprzewodnicząca Partii Pracy Hadia Tajik, a także prezydent Stortingu Eva Kristin Hansen. W jej wypadku zarzut dotyczył tego, że zataiła posiadanie domu w Ski (niedaleko Oslo), kiedy w 2017 roku zapytano ją, czy dojeżdża pod inny adres, niż jej miejsce zamieszkania, które oficjalnie miała w Trondheim. Na tej podstawie przyznano jej dom w ramach wspomnianego programu. Sama zainteresowana w rozmowach z mediami twierdziła, że źle zrozumiała zasady dotyczące przyznawania służbowego

lokum dla deputowanych „dojeżdżających do pracy”. W rozmowie z norweską telewizją stwierdziła: „Nie jestem oszustem (bandytą) – Jestem zmotywowana do uporządkowania zestawu przepisów, które sama źle rozumiałam”²³. Ostatecznie sprawa zakończyła się wyjaśnieniem wszystkich wątpliwości i zmianami we wspomnianym programie, a Eva K. Hansen została ponownie wybrana do Stortingu w wyborach z 13 września 2021 roku z okręgu Sør-Trøndelag, nie objęła jednak żadnego stanowiska kierowniczego w parlamencie.

Podsumowanie

Dokonana analiza pozwala na sformułowanie wstępnych wniosków dotyczących zasad powoływania gremiów kierowniczych w Folketingu i Stortingu tych prawnych, jak i ukształtowanych w praktyce ustrojowej. Odrębnej analizy wymagają działania kierujących obradami obu parlamentów w trakcie realizacji przez Folketing i Storting ich zasadniczych funkcji: ustawodawczej, budżetowo-finansowej, kontrolnej i kreacyjnej. Analiza potwierdziła stabilność uregulowań prawnych w odniesieniu do Folketingu, zaś jakościowa zmiana struktury Stortingu musiała skutkować zmianami przepisów Regulaminu obrad dotyczących gremium kierowniczego. Zmiany regulacji prawnych następowały w obu parlamentach również jako odzwierciedlenie dynamicznych zmian w składzie partyjnym parlamentów a szerzej, jako odbicie zmian dokonujących się w systemach partyjnych. W Danii dominacja partii historycznych została „złamana” w XXI wieku przez Duńską Partię Ludową i jej przewodniczącą P. Kjærsgaard kierującą obradami Folketingu w latach 2015–2019. Wyraźnie dostrzegalna jest w XXI wieku też tendencja powiązania okresu przewodniczenia Folketingowi z okresem jego kadencji, przy uwzględnieniu częstych wypadków przedterminowego rozwiązania parlamentu. Rozwiązanie to jako zasada obowiązuje w Norwegii od wielu lat i w połączeniu z regularnymi kadencjami Stortingu, wobec niemożliwości jego przedterminowego rozwiązania i przeprowadzenia nowych wyborów, daje trwałe podstawy do stabilnej pracy kolejnych prezydentów Stortingu i jego prezydium. Zmiany na stanowiskach są odzwierciedleniem wyników wyborów parlamentarnych i zawsze są kwestią uzgodnień międzypartyjnych, bez prób arbitralnego narzucania określonych rozwiązań lub kandydatur personalnych. Jednak z tych uzgodnień wynikało ostateczne postawienie na kandydata Partii Pracy lub Partii Konserwatywnej, co pozwala mówić o pewnej petryfikacji procedury wyłaniania Prezydenta Stortingu. Mimo

²³ Szerzej: Nyheter TV2, <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/pendlerbolig-saken-flere-har-status-som-mistenkt/14639706/> (23.12.2022).

to nieznane są próby ewentualnego nadużywania stanowiska kierowniczego w parlamencie prowadzące do ograniczania praw deputowanych wynikających z realizowanego mandatu czy też nieuzasadnione lub niesprawiedliwe w świetle zwyczajów parlamentarnych rozstrzygnięcia i decyzje podejmowane przez prezydenta. Byłoby to w dominującej konsensusowej kulturze politycznej szkodliwe nie tylko dla wizerunku danego deputowanego, ale przede wszystkim dla grupy partyjnej, z której się wywodzi. Wspomniana kultura polityczna ułatwia znacząco podejmowanie decyzji przez osoby kierujące obradami w trakcie przykładowo, realizacji funkcji ustawodawczej. Bardzo wiele decyzji w trakcie prac nad projektami ustaw podejmowanych jest na wniosek kierujących obradami przez aklamację lub w sytuacjach braku sprzeciwu wobec organizacyjnego lub merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez przewodniczącego lub prezydenta, bez dyskusji. Znajduje to oparcie w codziennych bezpośrednich kontaktach liderów grup partyjnych partii rządzącej (rządzących) z liderami partii opozycyjnych lub między szeregowymi deputowanymi. Opozycja lojalnie współpracuje z rządzącymi nigdy nie zasłaniając się racjami ideologicznymi lub, co gorsze fobiami, bowiem po kolejnych wyborach sytuacja może ulec zmianie. Myślenie i kierowanie się w działaniach perspektywą tylko kadencji jest całkowicie obce deputowanym Folketingu i Stortingu. Świadczy o tym m.in. fenomen mniejszościowych koalicji rządzących w obu państwach i ich stosunkowo częste występowanie w praktyce ustrojowej.

Bibliografia

- Andenæs J., *Statsforfatningen i Norge*, Oslo 2004.
- Andersen P., *Dansk Statsforfatningsret*, København 1964.
- Arter D., *Scandinavian politics today*, Manchester–New York 2008.
- Eliassen K.A., Pedersen M.N., *The Professionalization of Legislatures: A Comparative Study of Political Recruitment in Denmark and Norway*, Odense 1975.
- Haffner V., *Om Stortingets lovbehandling. Eksempler fra dets praksis*, Oslo 1960.
- Hansen G., Mo E., *Om Stortingets arbeidsordning – Stortingets forretningsorden med kommentarer*, Oslo 1993.
- Osiński J., *Parlament i rząd w Królestwie Norwegii*, Warszawa 1994.
- Osiński J., *Parlamentaryzm w historii politycznej Danii. Studium ustrojowe*, Warszawa 2022.
- Osiński J., *Storting. Parlament Królestwa Norwegii*, Warszawa 1993.